

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13
Charakter badań afrykanistycznych	13
Tematyczny zakres publikacji	15
Ortografia i zasady cytowania	16

KOMPARATYSTYKA JĘZYKOWA I KLASYFIKACJE

1. Rodziny językowe Afryki	21
1.1. Nazewnictwo rodzin i grup językowych	21
1.2. Charakterystyka rodzin językowych Afryki	24
1.2.1. Rodzina afroazjatycka	24
1.2.2. Rodzina nilosaharyjska	28
1.2.3. Rodzina nigerokongijska	31
1.2.4. Rodzina khoisan	37
1.3. Granice i status afrykańskich rodzin językowych	38
2. Podstawy klasyfikacji genetycznej języków Afryki	39
2.1. Komparatystyka językowa	40
2.1.1. Porównywanie zasobu leksykalnego. Metoda masowych porównań	40
2.1.2. Porównywanie morfemów gramatycznych	43
2.2. Zapożyczenia	44
2.3. Innowacje strukturalne i semantyczne	46
2.4. Rekonstrukcja	47
2.4.1. Metoda historyczno-porównawcza w językoznawstwie afrykańskim	48
2.4.2. Prawa głosowe	49
2.4.3. Rekonstrukcja wewnętrzna	52
2.5. Geografia lingwistyczna w badaniach diachronicznych	54
2.6. Świadectwa wspólnoty genetycznej rodzin językowych Afryki	55
2.7. Zmiany językowe wywołane kontaktem	62

FONEMY I TONY

3. Systemy fonologiczne języków afrykańskich	67
3.1. Spółgłoski zwarte	68
3.1.1. Spółgłoski implozywne i ejektywne	69
3.1.2. Spółgłoski labiowelarne (wargowo-tylnojęzykowe)	71
3.1.3. Spółgłoski przydechowe (aspirowane)	71
3.1.4. Spółgłoski labializowane i palatalizowane	72
3.1.5. Młaski	73

3.2.	Spółgłoski zwarto-szczelinowe	74
3.3.	Spółgłoski nosowe	74
3.4.	Spółgłoski szczelinowe	76
3.5.	Spółgłoski płynne	77
3.6.	Półsamogłoski (ślizgi)	78
3.7.	Spółgłoska wargowa jednouderzeniowa	78
3.8.	Geminaty. Kontrastywna długość spółgłosek	79
3.9.	Fonemy samogłoskowe	80
3.9.1.	Samogłoski nosowe	82
3.9.2.	Znacząca długość samogłosek	83
3.10.	Dyftongi	84
3.11.	Afryka jako teren odrębności fonologicznych	85
4.	Afrykańskie systemy prozodyczne	89
4.1.	Języki tonalne	89
4.2.	Leksykalna funkcja tonu	91
4.3.	Gramatyczna funkcja tonu	93
4.4.	Kontekstowa realizacja tonu	94
4.4.1.	Zmiana wysokości tonu (<i>downdrift</i> i <i>downstep</i>)	94
4.4.2.	Tony ruchome	94
4.4.3.	Sylaba bez tonu	95
4.4.4.	„Wędrowki” tonu	96
4.5.	Języki akcentowe	97
4.6.	Ton a akcent	98
4.7.	Struktura sylaby	100
4.7.1.	Sekwencje fonemów w sylabie	100
4.7.2.	Sekwencje sylab w wyrazie	102
5.	Procesy morfonemiczne jako zjawiska synchroniczne i diachroniczne	104
5.1.	Asymilacja i dysymilacja	104
5.1.1.	Asymilacja spółgłosek nosowych	106
5.1.2.	Odpodobnienie (dysymilacja)	107
5.2.	Harmonia spółgłoskowa	107
5.3.	Harmonia wokaliczna	108
5.4.	Kontekstowe osłabienie/wzmocnienie głoski	113
5.5.	Nagłosowa alternacja spółgłosek (permutacja)	115
5.6.	Palatalizacja	117
5.7.	Labializacja i labiowelaryzacja	118
5.8.	Inne procesy morfonemiczne i fonotaktyczne	119
5.8.1.	Zwarcie krtaniowe w wygłosie	119
5.8.2.	Metateza	120
5.8.3.	Analogia jako odrębny proces morfonologiczny	121
5.8.4.	Kontrakcja i elizja	122
5.9.	Reguły morfotoniczne	123

SKŁADNIA ZDANIA I KATEGORIE GRAMATYCZNE

6.	Kategoryzacja leksykalna	129
6.1.	Definiowanie wyrazu	129
6.2.	Części mowy	131

6.2.1. Kryteria wyróżniania rzeczowników i czasowników	132
6.2.2. Przymiotniki	132
6.2.3. Przysłówki	134
6.2.4. Liczebniki	136
6.2.5. Nominalne formy czasownika	138
6.2.6. Zaimki	140
6.2.7. Przyimki	144
6.2.8. Partykuły	147
6.3. Ideofony	148
7. Zdanie pojedyncze	154
7.1. Szyk wyrazów	154
7.1.1. Modyfikacje szyku zdania	157
7.1.2. Szyk wyrazów a rekonstrukcje	159
7.2. Emfaza (<i>focus</i>)	160
7.3. System zgody	164
7.4. Odrębności typologiczne zdań języków afrykańskich	168
8. Różnice typologiczne języków a wyrażanie relacji	169
8.1. Typologia morfologiczna	169
8.2. Typologia składniowa	170
8.3. Kategorie leksykalne w kontekście zdaniowym	172
8.3.1. Klasy i rodzaj	172
8.3.2. Liczba	174
8.3.3. Przypadek	176
8.3.4. Strona	182
8.3.5. Tryb	184
8.4. Kategorie zaznaczane w określonych typach struktur	185
8.4.1. Przechodność	185
8.4.2. Osobowość (żywotność)	189
8.4.3. Lokatywność	190
8.4.4. Nazwy części ciała w wyrażaniu relacji	191
9. Konstrukcje złożone	193
9.1. Kompozycje leksykalne	193
9.1.1. Złożenia nominalne	193
9.1.2. Rzeczowniki złożone wyrażające posiadanie	194
9.1.3. Człony nominalne w apozycji	195
9.1.4. Złożenia czasownikowe	195
9.2. Związki frazeologiczne z czasownikami	195
9.3. Zdania z czasownikiem posiłkowym	197
9.4. Orzeczenie z dopełnieniem pokrewnym	199
9.5. Zdanie w funkcji członu nominalnego	199
9.6. Seryjne konstrukcje czasownikowe	200
9.6.1. Semantyczne typy seryjnych konstrukcji czasownikowych	201
9.6.2. Czasowniki tworzące konstrukcje seryjne	205
9.6.3. Konstrukcje seryjne w historycznym rozwoju języków	206
10. Zróżnicowanie strukturalnych wzorów zdań	208
10.1. Zdania egzystencjalne i posesywne	208
10.1.1. Zdania bezczasownikowe	212

10.1.2. Konstrukcje nieczasownikowe w wyrażaniu znaczeń egzystencjalnych	212
10.1.3. Konstrukcje nieczasownikowe w wyrażaniu znaczeń posesywnych	215
10.2. Zdania pytające	217
10.2.1. Pytania rozstrzygające	218
10.2.2. Pytania uzupełniające	219
10.3. Zdania rozkazujące	221
10.4. Zdania zaprzeczone	222
10.4.1. Morfemy negacji	222
10.5. Zdania złożone	224
10.5.1. Zdania względne	225

BUDOWA MORFOLOGICZNA WYRAZÓW

11. Status gramatyczny morfemów. Fleksja i derywacja	231
11.1. Struktura morfologiczna wyrazu w paradygmacie fleksyjnym	231
11.2. Derywacja	235
11.3. Współistnienie morfemów fleksyjnych i derywacyjnych	238
11.4. Znaczenie reduplikacji w strukturze morfologicznej	239
11.4.1. Reduplikacja jako proces morfologiczny	241
12. Morfologia rzeczownika	244
12.1. Morfemy klas nominalnych	245
12.1.1. Podklasy rzeczownikowe o wspólnych cechach formalnych	248
12.2. Morfemy rodzaju/liczby	250
12.3. Rodzaje konstrukcji dopełniaczowej	251
12.3.1. <i>Status constructus</i>	251
12.3.2. Konstrukcja z partykułą dopełniaczową	252
12.3.3. Konstrukcja dopełniaczowa w językach z klasami	254
12.3.4. Konstrukcja bez partykuły dopełniaczowej	255
13. Morfologia czasownika	257
13.1. Klasy czasownikowe	257
13.2. Morfemy koniugacji czasownikowej	261
13.2.1. Zaimki podmiotowe i dopełnieniowe	262
13.2.2. Wyrażanie czasów i aspektów	265
13.3. Morfemy tematów czasownikowych (<i>verbal extensions</i>)	267

EWOLUCJA SYSTEMÓW JĘZYKOWYCH

14. Procesy gramatyzacyjne	273
14.1. Przekształcenia w obrębie jednostek leksykalnych	274
14.2. Gramatyzacja konstrukcji	278
14.3. Gramatyzacja funkcji	282
14.4. Gramatyzacja jako przekształcenie systemowe	283
15. Języki pidgin i kreolskie	285
15.1. <i>Pidgin English</i>	285
15.2. Uprozczone wersje francuskiego	287
15.3. Afrykańskie języki typu <i>pidgin</i>	288
15.4. Język kreolski jako typ struktury	289

Bibliografia	292
------------------------	-----

ANEKSY

Aneks nr 1: Mapa językowa Afryki	300
Aneks nr 2: Rodziny językowe Afryki w klasyfikacji Josepha Greenberga (1963)	302
Aneks nr 3: Rodziny językowe Afryki i ważniejsze języki w nowych ujęciach klasyfikacyjnych	303
Aneks nr 4: Klasyfikacja języków Afryki Josepha Greenberga a jej modyfikacje	305
Aneks nr 5: Symbole fonetyczne i znaki diakrytyczne	308
Aneks nr 6: Bajka w języku hausa <i>Hasara da Riba</i>	310
Aneks nr 7: Bajka w języku suahili <i>Mwanamke na paka</i>	312
Aneks nr 8: Bajka w języku amharskim <i>Milas-inna ġoro-wočč</i>	314
Indeks języków i grup językowych	316
Indeks terminów	324